

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

อิสราณภานภาษิต

ตัวชี้วัด

สรุปเนื้อหาวรรณคดี วรรณกรรม และวรรณกรรมท้องถิ่นในระดับที่ยากยิ่งขึ้น
(ท ๕.๑ ม. ๓/๑)

วิเคราะห์วิถีไทยและคุณค่าจากวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน (ท ๕.๑ ม. ๓/๒)

สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (ท ๕.๑ ม. ๓/๓)

ท่องจำและบอกคุณค่าบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ และนำไปใช้อ้างอิง (ท ๕.๑ ม. ๓/๔)

แผนผังสาระการเรียนรู้

วรรณคดีศึกษา

บทนำเรื่อง

บทวิเคราะห์

คัดสรรวรรณกรรมน่าอ่าน

อิสรญาณภายิต

ความรู้จากวรรณคดี

เว็บไซต์แนะนำ

ข้อคิดนำชีวิต

ความรู้เพิ่มเติม

ศัพทานุกรม

บทนำเรื่อง

อิศรญาณภักตเป็นพระนิพนธ์ของหม่อมเจ้าอิศรญาณ พระโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงมหิศวรินทรากรมเรศร์ เป็นกวีในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมณฉายาขณะผนวชที่วัดบวรนิเวศวิหาร คือ “อิศสรญาโน” ทรงนิพนธ์ อิศรญาณภักต ในเชิงประชดประชัน เสียชื่อเสียง

รูปแบบของอิศรญาณภักตเป็นกลอนเพลงยาว เริ่มต้นด้วยวรรครับ (วรรคที่สอง) มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสั่งสอนเตือนใจให้ไตร่ตรองก่อนที่จะทำสิ่งใด และสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น

ที่มาของเรื่อง

จุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นคำสั่งสอน และให้คติในการดำเนินชีวิต

อิศรญาณชาตูกลอนอักษรสาร
เทศนาคำไทยให้เป็นทาน โดยตำนานศุภอรรถสวัสดิ์

ชายข่าวเปลือกหญิงข่าวสาร โบราณว่า
เราก็จิตคิดดูแลเขาก็ใจ
น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอัครมาสัย
รักกันไว้ดีกว่าชังระว่างการ

พระประวัติผู้ทรงพระนิพนธ์

หม่อมเจ้าอิศรญาณ เป็นโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงมหิศวรินทราธิราช พระองค์ผนวชที่วัดบวรนิเวศวิหาร สมณฉายาขณะผนวชคือ อิสสรญาณ มีพระชนม์ชีพอยู่ในช่วง รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ากันว่าครั้งหนึ่ง พระองค์มีพฤติกรรมแปลกประหลาด ทำให้ถูกใคร ๆ มองว่า สติไม่ดี ด้วยความน้อยพระทัยของหม่อมเจ้าอิศรญาณจึงทรง นิพนธ์เพลงยาวฉบับนี้ขึ้นในเชิงประชด เลียดสีสังคม

เนื้อเรื่องย่อ

เริ่มต้นด้วยการบอกจุดประสงค์ในการแต่งว่า ตั้งใจให้เป็นเทศนาโวหารสำหรับสั่งสอนอบรมจิตใจคน เพื่อให้ผู้ประพจน์เจริญรุ่งเรือง

ผู้ชายเปรียบเหมือนข้าวเปลือก
ผู้หญิงเปรียบเหมือนข้าวสาร

ต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน
และกัน ขอให้นึกถึงใจเขา
ใจเรา และรักกันไว้ดีกว่า
เกลียดชังกัน

เราควรทำดีต่อผู้อื่นแม้แต่
ผู้ที่กระทำผิดก็อย่าไปหัก
หาญน้ำใจหรือตัดรอน

รู้จักประมาณตน

ควรคิดก่อนทำ
และคอยเดินตาม
ผู้ใหญ่

ควรรู้จักยกยอกคน
ชื่นชมคน

มีใจหนักแน่น

ควรทำความดีไว้อย่าให้
เหนงหน้าคูฟ้า
แล้วละอายแก่เทวดา

ไม่ควรทำอะไร
เกินหน้าผู้อื่น

ให้ความสำคัญ
กับผู้อาวุโส

ทำสิ่งใดก็ควร
ระมัดระวัง

บทวิเคราะห์

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

๑.๑ โครงเรื่อง

ลักษณะเนื้อหาล้วนเป็นเทศนาโวหารทั้งสิ้น โดยสอนให้เห็นว่าคนเราจะอยู่ตามลำพังไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเหมือน “น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า” ฉะนั้นเมื่ออยู่ร่วมกันก็ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา

สอนให้รู้จักสำรวจจิตใจของตนเองก่อน เพื่อจะได้เตือนตนเอง

อย่างนอนเปล่าเอากระจกยกออกมา ส่องดูหน้าเสียทีหนึ่งแล้วจึงนอน

การเคารพผู้อาวุโส

ประชดประชันสังคม

เดินตามรอยผู้ใหญ่หมาไม่กัด
ใครทำตึงแล้วหย่อนผ่อนลงเอา

ไปพูดขัดเขาทำไมขัดใจเขา
นักเลงเก่าเขาไม่หาญราญนักเลง

ของสิ่งใดเจ้าว่างามต้องตามเจ้า
จำไว้ทุกสิ่งจริงหรือเท็จ

ใครเลยเล่าจะไม่งามตามเสด็จ
พริกไทยเม็ดนิคเดียวเคี้ยวยังร้อน

บทวิเคราะห์

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

๑.๒ แก่นเรื่อง

การอยู่ร่วมกันในสังคม บุคคลจำเป็นต้องรู้จักประพฤติกปฏิบัติให้เหมาะสม

บทวิเคราะห์

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

๒.๑ ลักษณะการประพันธ์

แต่งเป็นกลอนเพลงยาว มีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์เหมือนกลอนสุภาพหรือกลอนแปด แต่ต่างที่กลอนเพลงยาวจะขึ้นต้นด้วยวรรครับ (วรรคที่สอง) และลงท้ายบทด้วยคำว่า “เอ๋ย” ในการแต่งไม่จำกัดจำนวนบท จึงเรียกว่า “เพลงยาว” กลอนเพลงยาว

เทศนาคำไทยให้เป็นทาน
สำหรับคนเชื่อจิตจริตเขลา
ต้องหาม้ามโนมัยใหญ่ยวารี

อิสรญาณชาญกลอนอักษรสาร
โดยตำนานสุภอรรถสวัสดิ
ด้วยมัวเมาโมห์มากในซากผี
สำหรับจีเป็นม้าอาชาไนย

บทวิเคราะห์

๒.๒ ศิลปะการประพันธ์

๑) ใช้คำง่าย อ่านแล้วเข้าใจได้ดี

ผู้ใดดีดีต่ออย่างอกิจ ผู้ใดผิดผ่อนพักอย่าหักหาญ

๒) ใช้โวหารเปรียบเทียบให้เห็นจริง

ชายข่าวเปลือกหญิงข่าวสารโบราณว่า น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอชฌาสัย

๓) ใช้คำมีความหมายแฝงให้ตีความ

ค่อยดำเนินตามไต่ผู้ไปหน้า ใจความว่าผู้มีคุณอย่าหุนหวน
เอาหลังตากแดดเป็นนิจคิดคำนวณ รู้ถึถ้วนจึงสบายเมื่อปลายมือ

๔) มีการเขียนสำนวนโวหาร

ฆ่าควายเสียดายพริก
น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า
เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

๑. ความรู้จากคำสั่งสอนต่าง ๆ
ตั้งแต่ให้รู้จักตนเอง ให้รู้จักจิตใจ
ของผู้อื่น ให้รู้จักฟังพากัน ให้รู้จักพูด
และให้รู้จักเชื่อฟังผู้ใหญ่

๒. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของ
กลอนเพลงยาวที่ขึ้นต้นด้วยวรรครับ

ความรู้จากวรรณคดี

๓. ความรู้เกี่ยวกับการประพดัตินในสังคม
ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ถือยศศักดิ์
และไม่ควรทำอะไรเกินฐานะ

๔. ความรู้เกี่ยวกับสำนวนต่าง ๆ เช่น
ฆ่าควายเสียคายพริก เดินตามรอย
ผู้ใหญ่ น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า

ข้อคิดนำชีวิต

๑. ควรรู้จักเก็บหอมรอมริบและขยันหมั่นทำมาหากินเพื่อที่จะทำชีวิตคู่
เจริญก้าวหน้า

๒. ควรรู้จักระมัดระวังคำพูด ให้คิดก่อนพูดและทำ

๓. ควรรู้จักการใช้คนว่าจะใช้ใครควรพูดดี ๆ กับเขา รู้จักยกย่องเขา

๔. ควรเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน

๕. ควรเคารพผู้ใหญ่เพราะท่านมีประสบการณ์มากกว่า

